

Wyrok z dnia 26 marca 1998 r.

I PKN 566/97

Działania pracodawcy zmierzające do ogólnego zmniejszenia zatrudnienia nie stanowią wystarczającej podstawy do odmowy uwzględnienia żądania przywrócenia do pracy, bez oceny czy odnoszą się do stanowiska pracy zajmowanego przez pracownika (art. 45 § 2 KP).

Przewodniczący SSN: Józef Iwulski, Sędziowie SN: Adam Józefowicz, Jerzy Kwaśniewski (sprawozdawca).

Sąd Najwyższy, po rozpoznaniu w dniu 26 marca 1998 r. sprawy z powództwa Janusza R. przeciwko Przedsiębiorstwu Państwowej Komunikacji Samochodowej w L. o przywrócenie do pracy, na skutek kasacji powoda od wyroku Sądu Wojewódzkiego-Sądu Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Toruniu z dnia 30 października 1997 r. [...]

u c h y l i ł zaskarżony wyrok w pkt 1 i w tym zakresie przekazał sprawę Sądowi Wojewódzkiemu-Sądowi Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Toruniu do ponownego rozpoznania i orzeczenia o kosztach postępowania kasacyjnego.

U z a s a d n i e

Przedsiębiorstwo Państwowej Komunikacji Samochodowej w L., pismem z dnia 5 listopada 1996 r., rozwiązało z Januszem R. umowę o pracę bez wypowiedzenia z dniem 6 listopada 1996 r. z powodu ciężkiego naruszenia podstawowych obowiązków pracowniczych (art. 52 § 1 pkt 1 KP). Stosownie do tego pisma Janusz R. w dniu 10 października 1996 r. wydał pasażerze niewłaściwy bilet, tzw. „stary” na kwotę 1,70 zł oraz niewłaściwie zachował się wobec rewizora.

W pozwie, który wpłynął do Sądu Rejonowego w Lipnie w dniu 19 listopada 1996 r. Janusz R. żądał przywrócenia do pracy wobec bezzasadności postawionego mu przez pracodawcę zarzutu.

Sąd Rejonowy-Sąd Pracy w Lipnie, wyrokiem z dnia 3 kwietnia 1997 r., przywrócił Janusza R. do pracy w pozwanym Przedsiębiorstwie Państwowej Komunikacji Samochodowej w L. na poprzednich warunkach pracy i płacy oraz zasądził od pozwanego na rzecz powoda kwotę 2.127,42 zł tytułem wynagrodzenia za 3 miesiące pod warunkiem zgłoszenia przez powoda gotowości świadczenia pracy w terminie 7 dni.

Na skutek apelacji pracodawcy sprawę rozpoznawał Sąd Wojewódzki-Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Toruniu. Sąd ten, wyrokiem z dnia 30 października 1997 r., zmienił zaskarżony wyrok w ten sposób, że zasądził od pracodawcy na rzecz powoda kwotę 2.127,42 zł tytułem odszkodowania oraz oddalił powództwo w zakresie żądania przywrócenia do pracy i oddalił apelację dalej idącą. Podstawę wyroku Sądu Wojewódzkiego stanowią następujące ustalenia: Wbrew zarzutom apelacji Sąd pierwszej instancji prawidłowo ustalił, że powód nie naruszył w sposób ciężki podstawowych obowiązków pracowniczych i w konsekwencji pracodawca bezpodstawnie rozwiązał z powodem umowę o pracę. Pomimo to w pozwanym zakładzie pracy w okresie od listopada 1996 r. do 30 września 1997 r. zmniejszył się stan zatrudnienia z 279 do 267 pracowników, tj. o 12 osób, w tym z przyczyn zależnych od zakładu w stosunku do 5 osób, a w grupie kierowców-konduktorów - wobec 2 osób. W okresie wypowiedzenia z przyczyn leżących po stronie pracodawcy jest 4 pracowników, w tym 2 kierowców-konduktorów. Zwolnień grupowych nie było. Pozwany nie przyjmuje nowych pracowników. Z uwagi „na zmniejszenie zatrudnienia o 12 pracowników Sąd uznał za niecelowe przywrócenie powoda do pracy i na podstawie art. 58 KP oraz art. 56 § 2 KP w związku z art. 45 § 2 KP zasądził odszkodowanie”.

Kasację od powyższego wyroku Sądu Wojewódzkiego w Toruniu, wniósł powód, który powołując obie podstawy z art. 393¹ KPC żądał zmiany zaskarżonego wyroku i oddalenia apelacji oraz zasądzenia kosztów postępowania kasacyjnego, ewentualnie uchylenia zaskarżonego wyroku i przekazania sprawy do ponownego rozpoznania. W zakresie pierwszej z podstaw kasacji zarzucono: „naruszenie prawa materialnego, tj. art. 403 § 2 i 3 KPC poprzez błędną jego wykładnię, w szczególności art. 56 § 2 Kodeksu pracy w związku z art. 45 § 2 Kodeksu pracy”. W zakresie drugiej podstawy zarzucono: „naruszenie przepisów postępowania, które miało istotny wpływ na wynik sprawy, w szczególności art. 233 § 1 KPC”.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

W zakresie pierwszej z podstaw kasacji dotyczącej naruszenia prawa materialnego powód, który reprezentowany był przez pełnomocnika będącego adwokatem, powołał w pierwszym rzędzie przepis art. 403 § 2 i 3 KPC. W kontekście podstawy, o której mowa w art. 393¹ pkt 1 KPC zarzut naruszenia przepisu o postępowaniu i to w zakresie wznowienia postępowania - co nie może odnosić się do stanu rozpatrywanej sprawy - jest oczywiście bezzasadny. Pomimo to usprawiedliwione okazały się podstawy kasacji, gdyż Sąd drugiej instancji wadliwie zastosował przepis art. 45 § 2 KP uznając, że okoliczności wskazujące na zmniejszenie zatrudnienia w pozwanym przedsiębiorstwie stanowią wystarczającą podstawę faktyczną dla ustalenia niecelowości uwzględnienia żądania powoda przywrócenia do pracy. Według powołanego przepisu sąd pracy może nie uwzględnić żądania pracownika przywrócenia do pracy: „jeżeli ustalą, że uwzględnienie takiego żądania jest niemożliwe lub niecelowe”. W treści zacytowanego przepisu nie została określona podstawa tego zasadniczego ustalenia sądu pracy, z którego ma wynikać niecelowość przywrócenia pracownika do pracy. Nie może jednak budzić wątpliwości to, że chodzi tu o pewien szczególny stan stosunków, który uzasadnia odstąpienie od przyznania pracownikowi tego, co mu się słusznie należy. Muszą však zachodzić szczególne okoliczności, które powodują, że należący do pracownika wybór uprawnienia, w razie niezgodnego z prawem rozwiązania przez pracodawcę umowy o pracę bez wypowiedzenia (art. 56 § 1 KP), zostaje zniweczony, wobec niecelowości przywrócenia do pracy. Innymi słowy, z okoliczności musi wynikać na zasadzie swoistego związku to, że albo żądanie pracownika o przywrócenie do pracy okazuje się niemożliwe do zrealizowania, albo co najmniej „niecelowe”.

Wbrew zasadniczej ocenie Sądu Wojewódzkiego w Toruniu, z faktu, że pozwane przedsiębiorstwo po bezprawnym - jak to Sąd ocenił - rozwiązaniu umowy o pracę z powodem bez wypowiedzenia, zmniejszyło stan zatrudnienia swych pracowników z 279 do 267 osób, nie wynika niecelowość przywrócenia powoda do pracy. Przyjęcie przez zakład pracy określonej „polityki zatrudnienia”, np. programu redukcji etatów samo przez się nie oznacza, że usprawiedliwione jest rozwiązanie umowy o pracę z dowolnie wybranym pracownikiem. Tymczasem w rozpatrywanej sprawie Sąd drugiej instancji nie ustalił nawet przyczyn zmian w zatrudnieniu w pozwanym zakładzie pracy, np. czy mają one charakter strukturalny i czy wynikają z przyjętego programu, a przede wszystkim, czy odnoszą się one do stanowiska pracy, na którym

zatrudniony był powód do czasu bezpodstawnego rozwiązania z nim umowy o pracę. W żadnym razie nie można podzielić takiego - jak to przyjęto w zaskarżonym wyroku - sposobu zastosowania przepisu art. 45 § 2 KP, który w istocie oznaczałby legalizację zmniejszenia zatrudnienia poprzez wyłączenie konsekwencji prawnych bezprawnego rozwiązania umowy o pracę. Rozstrzygający o zastosowaniu art. 45 § 2 KP sąd pracy musi ustalić taki indywidualnie sprecyzowany zespół okoliczności, który pozwala na zasadzie wnioskowania przyczynowego na ustalenie, że nie jest celowe przywrócenie do pracy na określonym stanowisku określonego pracownika. Jeżeli np. pozwany dąży do zmniejszenia stanu zatrudnienia, to może ten cel realizować w ramach obowiązującego prawa. Nie zostało ustalone, jakie szczególne okoliczności miałyby przemawiać za tym, że działaniami redukcyjnymi ma być objęty powód, z którym pozwany bezpodstawnie rozwiązał umowę o pracę. Trzeba zauważyć, że z danych o ruchu kadrowym w pozwanym Przedsiębiorstwie [...] wynika, że w grupie kierowców-konduktorów, do której należał powód, nastąpiły nie tylko zwolnienia z pracy - ogółem 7 osób - ale także 2 osoby zostały do tej pracy skierowane na skutek przesunięć z innych stanowisk.

Przyjęcie przez Sąd w zaskarżonym wyroku niewłaściwych przesłanek zastosowania art. 45 § 2 KP spowodowało w konsekwencji niedostateczne wyjaśnienie podstawy faktycznej rozstrzygnięcia, co czyni usprawiedliwioną także drugą podstawę kasacji.

Z przedstawionych przyczyn należało orzec stosownie do art. 393¹³ § 1 zdanie pierwsze KPC.

=====